

(*Ordo ad coronandum regem Boemorum*). Editoři se rozhodli zprostředkovat tento významný a zajímavý dokument paralelně jak v latinském originále, tak ve staročeském překladu z konce 14. století a s ohledem na laické čtenáře rovněž převedený do současné češtiny.

Celou publikaci uvozuje téměř dvousetránkový text *Královská hodnost českých vládařů, jejich dílo a reprezentace* (s. 21–195) z pera Jiřího Kuthana, pojednávající chronologicky o různých aspektech vlády panovníků českého středověku. V podobě drobných medailonů skicuje autor osudy jednotlivých českých knížat a králů od prvních Přemyslovců až po Ludvíka Jagellonského. Vedle bližšího popisu případné korunovační ceremonie jsou načrtnuty významné momenty vlády s důrazem na panovníký majestát. Ve shodě se specializací autora je v kapitole pozornost věnována umělecké produkci, především architektuře, a to zejména z pohledu zakladatelských aktivit králů, jež měly podle něj zdůrazňovat reprezentaci vladaře a jeho společenského postavení. J. Kuthan přitom začasť nechává promluvit prameny, kroniky i listiny, snad aby dodal svému vyprávění autentický hlas minulosti. Jde zároveň o jediný původní text anotované knihy.

Kromě zmíněného korunovačního řádu ve třech jazykových variantách jsou dále v knize publikovány středověké listiny týkající se královské hodnosti, rovněž doprovázené zrcadlovým českým překladem. Významnou součástí knihy, a dle dikce ediční poznámky i prvním impulzem k sestavení této publikace, se stala znovuotištěná práce Josefa Cibulky (1886–1968) *Český řád korunovační a jeho původ* z roku 1934. Za ní následuje, jako aktualizující douška, studie dalšího kunsthistorika Jaromíra Homolky z roku 2004. Ve vsí úctě k Cibulkově průkopnické práci je nutno vzít na vědomí, že vědecké texty stárnou a nové vydání sedmdesát let staré práce by si jistě zasloužilo několik vysvětlujících a snad i doplňujících slov. V mnohém ohledu objevná Cibulkova kniha předcházela zásadním edičním počínům (zejména pracím Reinharda Elzeho a Richarda Jacksona), které dnes umožňují pracovat s užitečnými moderními edicemi korunovačních řádů a opravit autorovy mnohé, především srovnávací závěry.

Celá kniha je doplněna velkým množstvím obrazového materiálu, zejména barevných fotografií středověkých artefaktů, obrazů a architektonických děl, jež mají ilustrovat vědomou

snahu českých králů po adekvátní panovnícké reprezentaci. Obrazový doprovod knihy je na vysoké úrovni a dává čtenářům možnost nahlédnout mnohé středověké vizuální prameny v nebyvalé kvalitě. Velkorysá výprava je ostatně nejcharakterističtějším prvkem celé publikace, a odráží tak pojetí královského majestátu, jež editoři považují za vlastní českým panovníkům ve středověku.

VÁCLAV ŽŮREK

Jaroslav SVÁTEK – Martin NEJEDLÝ –
Olivier MARIN – Pavel SOUKUP,
Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva,
Centrum mediévistických studií,
Scriptorium, Praha 2009
264 s., ISBN 978-80-87271-11-7

Dlouhodobý zájem některých členů Centra mediévistických studií o problematiku střetů mezi křesťanstvem a muslimským světem i mezi konfesemi ve 14. a 15. století vyústil v několikaletý mezinárodní projekt *Pozdní křížové výpravy*. Jednou z řady jeho aktivit (vedle kolokvií a přednáškového cyklu) se stalo vydání cestopisu (či vlastně cestopisů) šlechtice z Flander, diplomata ve službách burgundského vévody Guilleberta (Gilberta, Ghilleberta) de Lannoy, nazvaného *Cesty a poselstva*. Jedná se o soubor obsahující známé Guillebertovy zprávy z cest vykonaných mezi léty 1399 a 1450, tedy v bouřlivém období poznamenaném zvraty stoleté války, tureckou invazí, husitstvím či papežským schizmatem. Guillebert byl většiny těchto dramatických dějství nejen pozorovatelem, ale i přímým účastníkem jako burgundský diplomat při svých evropských cestách či jako špion v oblastech obsazených muslimy včetně Svaté země. Nadto o většině svých cest podal zprávu, ať již jej k tomu vedla povinnost, či osobní pohnutky včetně zvědavosti.

Guillebert (1386–1462) pocházel z rodu, jehož patrně nejstarší državy se nacházely poblíž Lille, a který lze vysledovat do počátku 13. století. Guillebertova kariéra je na počátku spojena lenními a přátelskými svazky s Jeanem de Werchin, senešalem Henegavska a Guillebertovým mentorem, hlavní roli však sehrála služba burgundským vévodům, jíž zasvětil téměř celý svůj život. V jejich zájmu vykonal diplomatické mise po severní a východní Evropě i východním

Středomoří – služba burgundskému domu jej však přivedla i k bezprostřednímu ohrožení vlastního života v bitvě u Azincourtu. Jako diplomat pak stál i u následné smlouvy z Troyes. Burgundští vévodové si jeho služeb považovali, o čemž svědčí nejen prestižní postavení, které Guillebert zastával u jejich dvora či jako hejtman v jejich državách (pokud nebyl právě na cestách), ale i řád zlatého rouna, jehož rytířem se stal.

Jádro předložené publikace tvoří překlad Guillebertových cestopisů, který je doplněn pečlivými vysvětlivkami stran místních názvů, často v originále poněkud zkomolených, i jmen osob, s nimiž se cestovatel setkal. Jedná se o pečlivý český překlad vycházející z edice Charlese Potvina (1844). Je zajímavé, že zájem o Guillebertovy cestopisy se dá shrnout do jistých vln – první začíná již před polovinou 19. století s vydáními povětšinou belgickými (že by příznak budování vlastní historické tradice a sebevědomí tehdy mladého belgického státu?). Jistou výjimkou je dílčí ruské vydání F. Bruna (*Путешествие Гиллберга де-Ланнуа по южной России в 1421 году* z roku 1852). Druhá vlna je datovatelná až od třicátých let minulého století v souvislosti se zájmem historiků jednotlivých oblastí, které Guillebert navštívil a o nichž podal unikátní, často první autentickou zprávu. Jistě to platí v případě Litvy a edice uspořádané Petrem Klimasem v litevském a později i anglickém vydání (1931, resp. 1945), zřetelný je však i polský zájem např. u Oscara Haleckého (1944). V těchto případech se však jedná jen o vydání dílčích cest, a nikoliv všech textů, na nichž stojí první Potvinova edice i anotovaný český překlad. Výše zmíněná pečlivost překladu i jeho vysvětlujícího aparátu vedla Františka Šmahela v předmluvě k připomínce vedoucí k možnému paralelnímu vydání spolu s originálními předlohami. Je však otázkou, zdali by si k takové edici našli cestu nejen čeští čtenáři. Mezi zahraničními badateli by zájem za určitých podmínek jistě byl. Pak by ovšem za úvahu stál překlad nikoliv do češtiny – jako nejužitečnější se jeví jazyk anglický.

Vlastní Guillebertův text (či texty) zaujme svou rozdílností co do formy i obsahu. Jednotlivé cestopisy byly patrně psány za různými účely s rozličným odstupem od událostí. Rozhodně zajímavým je cestopis po východním Středomoří, kde vedle nepochybně důležité „biblické geografie“ sehrávají podstatnou roli pečlivé údaje „špiónážního“ charakteru – o síle a „podkopatelnosti“

opevnění či hloubce jednotlivých přístavů, a tedy jejich vhodnosti pro možné křižácké vylodění. Čtenář je překvapen líčením o zpustlých a neobydlených městech, ležících po dobytí muslimy na křižáckých státech v rozvalinách (např. Akkonu). Srovnání se nabízí i u Guillebertových poněkud suchých a stručných údajů o procestovaných krajích s texty, které o stejných oblastech vytvořil o generaci mladší Guillebertův současník humanista A. S. Piccolomini alias Pius II. Oba vedla podobná zvědavost a touha po poznání, oba cestovali (ovšem Piccolomini v neskonale skromnější míře), a přitom jejich výpovědi co do formy jako by dělila ne léta, ale staletí.

Vlastní česká edice by však patrně nevyprávěla českému čtenáři příliš bez doprovodných čtyř studií. Všechny jsou svým hlediskem vysvětlením Guillebertova textu. Pavel Soukup v první z nich vyložil problematiku konfliktů v náboženské oblasti v 15. století a zvláštní pozornost věnoval tureckému nebezpečí spolu s pokusy mu marně čelit křížovými výpravami. V jeho textu se prolíná stále živoucí křesťanský ideál rytíře – obhájce víry – s politickou realitou, která neumožnila reálný celoevropský podnik. Soukup tak zasvěceně informuje o tehdejších problematicek světě od Pobaltí přes husitské Čechy po Svatou zemi, včetně všech „horkých i studených“ front, na nichž se dobové kruciáty odehrávaly.

Pařížský bohemista Olivier Marin pak přibližuje Burgundsko za vlády vévody Filipa Dobrého. S překvapením lze konstatovat, že český čtenář neměl dosud k dispozici příliš textů, které by zasvěceně a hlavně seriózně informovaly o formování tohoto významného státu „mezi Francií a Říší“. Marin Burgundsko charakterizuje jako státní „hybrid“ složený z celé řady nesourodých útvarů, postrádající jakékoliv těžiště ve svém centru. Podtrhuje však, že tato nesourodost ve své době nemusela být nutně chápána jako handicap. Připomíná i starou tezi o obnově karolinské Lotharingie v podobě burgundského vévodství. Škoda, že nebyl prostor k jejímu rozvinutí či k dokladům, zda burgundští vévodové plánovaně o „nové Lotharingii“ uvažovali.

Představením Guilleberta – autora nejen strohých cestopisných textů, ale i autora balad, které si vyměňoval se svým přítelem Jeanem de Werchin (zmiňovaným jako autorita i šlechtický ideál samotnou „královnou“ tehdejší literatury Christinou Pisánskou), a vůbec uvedením Guillebertovy literární činnosti do kontextu

dobové literatury a kurtoazie se zabývá studie Martina Nejedlého. Mimo jiné „příbuzné“ autory zde zmiňuje i cestopis Bertranda de la Broquière *Zámořská cesta*. Guillebert i Bertrandon navštívili stejná místa, dost možná by pro srovnání nebylo na škodu pokusit se v budoucnu i o překlad Bertrandonova textu.

Vlastní osobnosti Guilleberta de Lannoy se zasvěceně věnuje studie Jaroslava Svátka a je znát, že Guillebert není pro autora jen příležitostným zastavením v bádání. Svátkův text je pro svůj účel vyčerpávající, využívající celou řadu pramenů – na pozadí samotného cestopisu. Obraz se tak stává touto studií úplným. Martin Nejedlý v závěru svého příspěvku navíc zmiňuje rozhodující podíl „nejmladšího panoře Jaroslava Svátka“ na překladu Guillebertových *Cest a poselstev*. Je-li tomu tak, pak lze jen dodat, že Jaroslav Svátek svým podílem dosáhl rytířských ostruh.

JAN STEJSKAL

Adam SZWEDA, *Organizacja i technika dyplomacji polskiej w stosunkach z zakonem krzyżackim w Prusach w latach 1386–1454*, Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2009
466 s., ISBN 978-83-231-2379-8

Od konce 14. století začala nově utvořená polsko-litevská personální unie zvyšovat svůj vliv na poli středoevropské politiky. Po dlouhou dobu sice její síly vázal vleklý konflikt s řádem německých rytířů, ale stále hustší předivo vazeb poutající Jagellonce k dalším panovnickým dvorům dával tušit, že se rodí nová velmoc přesahující svým významem středoevropské teritorium. Spor s řádovým státem navíc dynamizoval vnitřní vývoj polského státu – docházelo k upevnování jednotící ideje budoucí *Rzeczypospolitej*, konstruované dílem humanistického kronikáře Jana Długosze, i k stále důslednějšímu osvojování si nástrojů politické komunikace ze strany polských a litevských diplomatů. Právě metody a prostředky politických kontaktů krakovského dvora s řádovým státem (ale s četnými průhledy i na kontakty s dalšími okolními zeměmi) se staly námětem monografie Adama Szwedy. Osu celé knihy, zdůrazněnou i v samotném závěru, přitom tvoří pokus o určité srovnání politické

komunikace popsané na západoevropském prostředí (autor se opírá především o práce Martina Kintzingerera, Arnda Reitemeiera a dalších) s praxí doloženou v domácích a řádových pramenech (zde se autor hlásí k inspiraci dílem Klause Neitmanna).

Samotná práce se rozpadá do tří hlavních celků. V prvním se autor věnuje institucím vytvářejícím zahraniční politiku polského státu, tj. panovníkovi, královské radě a starostům (hejtmanům) území sousedících s řádovým státem. Díky starším kompendiím, například prvnímu svazku rozsáhlých *Dějin polské diplomacie* a dalším pracím zaměřeným na peripetie polsko-řádového konfliktu, mohl Szweda odhlédnout od vlastních politických událostí a zabývat se přímo strukturami, v nichž se formovala vnější politika jagellonského soustátí. Možná trochu neorganicky byla do tohoto oddílu zařazena i úvaha týkající se kvalifikace samotných diplomatů, označených zde jako poslové, což ale může vést ke směšování statusu osob odlišného sociální postavení. Jejich role, a to i v případě větších poselstev s rozšířeným mandátem k jednání, byla vždy regulována zadáním, se kterým byli na misi vysláni, a nelze je tak stavět na roveň centrům, ve kterých byly určovány základní směry královské či příhraniční politiky. Ostatně autor se zde dostává do určité kolize i s vlastními úvahami, jimž věnoval třetí část práce zasvěcené už přímo osobním kontaktům zástupců obou stran.

Ponecháme-li pro tuto chvíli tuto část stranou, můžeme se vrátit ke druhému oddílu, jenž nezapře výraznou inspiraci přístupy pomocněvědných disciplín. Na téměř sto stranách se Adam Szweda pokusil o cennou klasifikaci písemných pramenů, s nimiž se setkáváme při studiu politické komunikace. Pozornost nejprve věnuje ověřovacím listům (*littera credencia, credencienbrieff*), které odlišuje od zplnomocnění k jednání (*littera de potestate*), jež představovalo vyšší stupeň delegace kompetencí svěřené vysílatelem. Tak jako i v dalších charakterizovaných dokumentech autor nejprve uvádí nejstarší případy, kdy se podobná písemnost objevuje v západoevropském prostředí, a následně její využití v polské diplomacii. V obou případech se přitom jednalo o písemnosti s právní relevancí opatřené pečeti, podobně jako glejty, vystavované ale už protivnou stranou. Nevěřejný charakter měly naopak „instrukce“ a „relace poslů“ odesílané králi či jeho dvoru o průběhu jednání.